

Askatasun utopikorantz, zurrunbiloan ito zen borroka

1984ko martxoaren 22an, Dionisio Arbelaitz Kurro, Pedro Isart Pelitxo, Rafael Delas Aizkorbe Txapas eta Joseba Izura Pelu Komando Autonomoetako militanteak hil zituen Espainiako poliziak, Pasaiako badian. Aurrez prestaturiko segada izan zen hura, ZEN Planak ahalbidetutako estatu krimena. Bizpahiru egun lehenago abiatu zen operazioa, Rosa Jimeno bahitu zutenean, torturatu, komando kideak deitzera behartu eta amu gisa erabili baitzuten.

30. urteurrenak Kapitalismoaren Kontrako Komando Autonomoak zer izan ziren gogoratzeko aitzakia eman digu. XX. mende hasierako anarkisten oihartzun urruna ekarri digute. Haien printzipioen zipriztinak igarri ditugu M15 bezalako mugimenduetan.

| GARBINE UBEDA GOIKOETXEA |

MUGIMENDU AUTONOMOAK 60ko hamarkadan ernaldtu zen, kapitalaren eta lanaren arteko talkatik, eta Francoren garapen planak akuilatuta. Fabrika handietako gatazketan aurkitu zituen lehen habiak, eta protestaldi haiei loturik, migrazioa hartzeko sortutako poligono urbano masifikatuetan. Esplotazioak, pila-

ketak, baldintza kaxkarrek edo prekarietateak, alabaina, elkarrekin antolatzeke esperientzia berriak ahalbidetu zituzten. Nagusiki, langile asanbladetan oinarritutako ekinbideak (erakunde politiko eta sindikaletatik libre ziren zentzuan, autonomo deituak). Ezeren gainerik, langileria ordezkatzeko forma

burokratikoek erakutsi zizkieten hortzak, eta antolaketa kolektiboetarako borondatea agertu zuten.

Apurka, fabrikak gainditu eta lan mundutik kanpoko esparru soziale-tara hedatu zen mugimendua: auzo, gazte, emakume, langabetu, guraso edota jubilatuen asanbladak sortu ziren, borroka espazio ugari. Franko hil osteko lehen bi urteetan izan zuten zenita. Alimaleko debateak harilkatu zituzten, botereak ezarri-ko eredu moral eta etikoen kontrako pentsamendu kritikoak e-estrukturatu, errespetua eta elkartasuna habetizat hartuta. Gaurko abantailak, lanekoak izan edo sozialak izan, praktika haien fruitu dira neurri handi batean, berorien merituak sarritan politikariek eta sindikatuek haienganatu izan dituzten arren.

Han eta hemen eratutako talde sozial mordoak bateratu beharra sortu zen apurka, borroka eskualdeko antolatzekeo, eta halaber, eskualdeko koordinatzekeo, alderdi eta sindikatuekiko autonomia pre-misatatz hartuta betiere. Halaxe sortu ziren Koordinadora Autonomoak.

Francoren diktadura amaiturik, eta trantsiziora bidean, 1977ko hauteskundeak bukaerarik gabeko ezta-

1976ko martxoaren 3a, Gasteiz. Greba orokorra zela eta, milaka langile bildu ziren San Frantzisko elizan, Zaramaga auzoan. Poliziak eliza ingurua hesitu eta gogor erreprimitu zituen asanbladan bildutakoak. Bost lagun hil zituen.

Ezkerretik eskuinera, Rafael Delas Aizkorbe Txapas, Joseba Izura Pelu, Dionisio Arbelaitz Kurro eta Jose Maria Isart Pelitxo. Bi iruindar eta bi azeptiar, hurrenez hurren. Joseba Merino bizirik irten zuen komando kide bakarraren esanetan, segadan ezustean harrapatu eta "fusilatu" egin zituzten. Apenas eginbiderik zabaldu gabe itxi zuten Pasaiaiko gertaeren sumarioa. Lekuko bakarraren deklarazioak desagertu egin ziren. Ez zen balistika txostenik egin eta ustezko frogak ez ziren batu (Zodiak itsasontzia, balak...). Inon ez zen operazioko arduradunik ez exekutatzailerik agertu.

baida ekidinezin bilakatu ziren asanblada bateratu haietan. Askotxori klase nagusia betikotzeko artea besterik ez zirela iruditzen zitzaien, asanblada ereduak bazter utzi beharra eta langileriak kapitalismoaren kontra abiatutako matxinadari uko egitea ekarriko zutela. Demokrazia zuzen eta parte-hartzailea aldarrikatu zuten. Estrategia abertzale-iraultzaileak KAS alternatiba aurkeztu zuenean ere, errefusatu egin zuten, eta demokrazia burgesaren partetzat jo, batik bat, abangoardia politiko gisa proposatzen zelako, eta Euskal Herriaren burujabetza mailakatu eta etapaka negoziatua planteatzen zuelako. Eta haiek, inolako abangoardiarik eta boterearekiko truke edo konpromisorik onartzen ez.

Aginpide oro kritikatu zuten autonomoek, bereziki joera marxista-leninistak –garai hartan sigla festa ikaragarria zegoen korrante hauen inguruan–, haien ustez norbanakoa ezetzatzen zutelako, gidaritzaren izenean. Trotsismoa, leninismoa, maismoa, sozialismoa,

anarkismoa... zaku berean sartu zituzten denak, botere estruktura ortodoxoak zirelako haien ustetan. Ez zuten inongo ideologiatan hesitu nahi, asanbladetan eta eguneroko askatasunean ez bazen. Asmoak

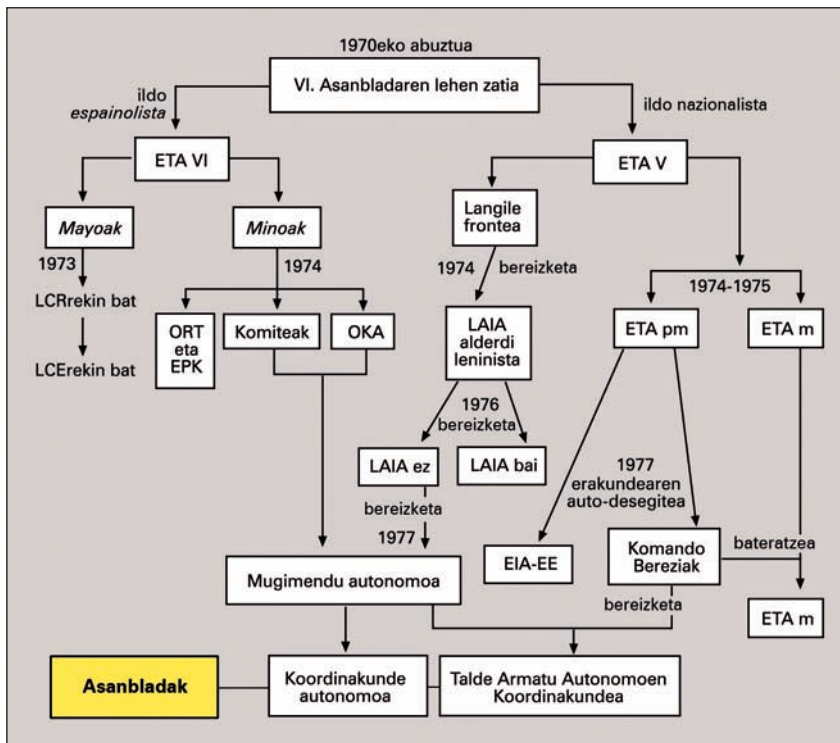
Borondate kolektiboari errespetua eta ekintzarako askatasuna izan ziren autonomoen kredoko puntu ia bakarrak. Taldeak ez ziren ideologikoki estrukturatu, ezta parametro bertsuetan definitu ere

asmo, ordea, erreferentziarik izan zuen mugimendu autonomoak, nagusiki anarkismoa eta batzordekomunismoa. Alderdi eta sindikatu bidezko demokrazia gaitzetsi zuten, eta zentzu horretan, hauteskundeak delegatzeko modua besterik ez ziren. Irakaspen estrukturalak (eskola, moralak, hedabideak), berriz, gizakia hutseratzeko tresnak. Demokrazia zuzena jo zuten klase independentzia lortzeko bide bakartzat eta internazionalista gisa definitu ziren, estatu mugei zentzu-

rik ikusten ez zietelako. Estatu kontzeptuari uko egin beharra, ordea, sekula amaitu ez zen eztabaida izan zen haien artean, herriak bere patua erabakitzeke eskubidean ere sinesten zutelako aldi berean.

Teoria praktikara eramateko ahaleginean, aldizkariak plazaratu zituzten, eta komunak edo antzeko esperientziak bideratu. Poliziak gogor erreprimitu zituen denak.

1977ko hauteskundeen osteko erreformak atzeraldia ekarri zion klase autonomiatik abiatutako "iraultza prozesuari", alderdi eta sindikatuen legezatzake asanbladen moteltzea eragin baitzuen. Konpromiso ideologikoa harago eramanez nahi izan zutenek borroka armatuaren gaia mahairatu zuten eztabaidetan, eta urte hartan bertan, Talde Armatuaren Koordinakundea eratu zen. Zenbait korrante politikotan jardundako kideek osatu zituzten taldeak, tartean LAIA-ez zeritzon sektoretik zetozanak –1974an ETako hainbat militante erakundea utzi eta LAIA alderdi leninista

Ezker abertzaletik korronte autonomoetara hurbildu zirenen organigrama.

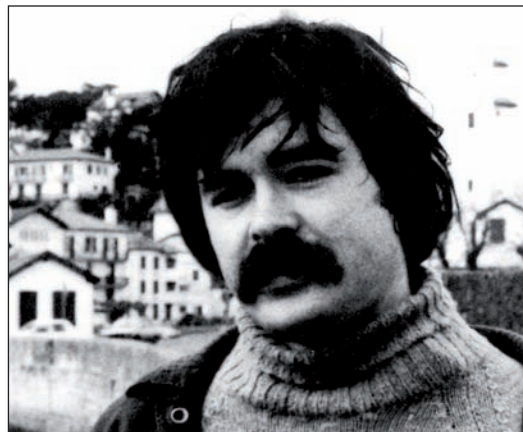
klasikoa sortu zuten. Gerora bitan banatu zen Langile Abertzale Iraultzaileen Alderdia. LAIA-bai korronteak KASekin bat egiteko hautua egin zuen eta LAIA-ez korronteak ez zuen horrelakorik onartu-. OKA erakundetik ere hurbildu ziren, eta Komando Bereziatetik -ETApm-ko adar armatua. Buruzagitza politikoari behin-behineko gobernu espainolarekin isilka negoziatu izana leporatu zioten erakunde desegin zutenean-. Azken hauek, hain zuzen, esperientzia armatua ekarri zuten erakunde berrira.

Komando Autonomoen hastapenetako ekintzak sinpleak izan ziren, talde bakoitzaren ahalmenaren arabera, eta protagonismo mediatikorik nahi ez zutenak bere

horretan. Teorian bederen, borroka armatua behetik gora egin behar zelako. Zentralismotik ihesi, izen adierazgarriak ipini zizkieten taldeei; data, pertsona edo gertaera jakin bati lotuak, sarritan. Esate baterako, Kapitalismoaren Kontrako Martxoak 3 Komando Autonomoa.

Lehen erreibindikazioa 1978ko urtarrean egin zuten, Errenteriako Paisa fabrika zaharrean lehegailua jarri ostean, orubea birkalifikatu eta etxeak egiteko plana zegoela-eta. Poligoonetako masifikazioaren eta bizi-baldintza kaxkarren kontra altxatua zen ordurako, herriko asanblada. Handik aurrera, lelo bat eta bera paratzen hasi ziren komunikatuetan: “Borroka armatua herri borroka da”.

Jose Miguel Etxeberria
Naparra ETA pm-ko Komando Bereziatan aritu zen, harik eta bere burua Komando Autonomoetan egokiago ikusi zuen arte. 1980ko ekainaren 11n desagertu zen. Batallón Vasco Español talde paramilitarrak erreibindikatu zuen haren heriotza. *Pertur* ETA pm-ko militantearen kasuan bezala, *Naparraren* gorpurik ez da oraino agertu.

Bi joera nagusi, aburu ugari

Esan liteke borondate kolektiboari errespetua eta ekintzarako askatasuna izan zirela haien kredoko puntu ia bakarrak. Taldeak ez ziren ideologikoki estrukturatu, ezta parametro bertsutan definitu ere. Bi joera nagusitan banatu ziren sortze bereetik: asanbladetatik abiatu zirenak batetik, eta Komando Bereziatetik edo planteamendu marxistetatik heldu zirenak bestetik. 80ko hamarkadan, fabriketako borrokek protagonismoa galdu zuten pitaka, eta arazo sozial gaineke aldarrikapenek hartu garrantzia: antimilitarismoak, ekologiak, hirigintzak... Etapa honetan kide berriak gehitu zitzaizkien, gazteak oro har, trantsizioko urteak politikoki bizi izan ez zituztenak. Hala, dibertsifikazio ideologikoak beste maila bat egin zuten gora.

Aniztasun hori, ordea, aho biko ezpata bilakatu zitzaien. Koordinakundeak ez zuen bi ikuspegien arteko aldeak koherentziaz batzeko balio izan, eta are gutxiago, borroka armatuak berak hastapenetatik sortzen zizkien tirabirak argitzeko ere. Inoiz ez zuten eztabaida bukatutzat eman.

Errepresioak gogor jo zuenean, esan nahi baita ZEN plana, GAL, funts erreserbatuetatik bideratutako dirutzak, bi estatuen arteko kolaborazioa eta suntsiketarako makinaria osoa batera martxan jarri zenean, borroka antiterrorista deiturikoaren sustatzaileak jarri zituzten jo mugan: poliziak, kuartelak, konfidenteak, politikariak, Euskal Herriaren askapenaren kontrako jarduna babestuko zuen oro. Antolamendua eta logistika aldatzera eraman zituen horrek, dinamika militarragoetara, hain gogor errefusatutako estructures armatu elitistaren kontzeptura, eta, finean, haien lehen printzipioetatik aldentzera. Izen bereizgarriak alde batera utzi eta sigla berberak hartu zituzten taldeek, ekintza guztiak erreibindikatzeko. Komando Autonomoak izango ziren aurrerantzean. Erabakia ez zen aurrez eztabaidatukoaren ondorio izan, barne analisi faltak ez ziren abagunerik sortu nora zihoazen baloratzeko. Indarkeriaren zurrumbiloan harrapatuta zeuden.

Zenbait autonomok begi onez

ikusten zituzten ENAM Euskal Nazio Askapenerako Mugimendua- ren baitako alderdi eta sindikatuak, bateragarriak iruditzen baitzitzaiz- kien KAS eta auto-eraketa edo asan- bladen ikuspegia. Beste askotxori, berriz, egundoko kontraesana piztu- zien estrategia berriak, bai klase borrokako planteamenduei uko egi- tea zekarrelako, baina baita haiekin beligerante zirenei –ETAk borroka armatuaren parasitotzat jo zituen Komando Autonomoak– elkartasu- na erakusteko ekintzak zirelako.

Komando Autonomoen praktika

Banku eta aurrezki-kutxetan eginda- ko lapurretak izan zituzten diru-iturri nagusia, baita bahiketaren bat edo beste ere, Francisco Limousin enpre- sariarena (1982) edo Jesus Guilbert Marcial, Usin SA enpresako jabe eta EAJko militantearena, kasu.

Komando Autonomoek hildako lehena Salgueiro kaboa izan zen, 1978ko abuztuan, Arrasaten, Guar- dia Zibileko informazio zerbitzue- tan ziharduelako. Urte eta toki berean, Polizia munizipaleko burua tirokatu zuten, Zapa eta Roberto militanteen hilketa gertatu eta hila- betera. Antzeko arrazoiengatik hil zuten Elgoibarko inspektorea eta Amancio Barreiro taxilari eta poli- zia-konfidentea ere, Usurbilen. Herri horretan, pare bat urte geroa- go, Moulinex enpresako produkzio buruarengana jo zuten, lantegiko emakumeen kontra aritzeagatik. Nafarroan, Alberto Toca eskuin mutur instituzionaleko kide eta informazio zerbitzuetako koordina- tzaileari egokitu zitzaion patu bera. Efe agentziari informazioa manipu-

1984ko hasieran, gerra zikinaren erantzule politikoak jomugan jartzea erabaki zuen autonomo talde batek. Garai hartan "PSOE=GAL" bezalako kontsignez josita ikusten ziren kaleetako hormak. 1984ko otsailaren 23an, Eusko Legebiltzarrerako hauteskundeen bezperaren bezperan, Enrique Casas Vila PSEko idazkaria eta Euskadiko Segurtasun Batzordeko arduraduna hil zuten Donostian. Atentatuak Komando Autonomoen akabera politikoa ekarri zuen.

latzeagatik egin zioten eraso, eta Oiartzungo Mitxelín enpresari, hango langileen protestaldiekin bat egiteko. Bilbo-Behobia autopista doakoa izan zedin aldarrikatzeko, Zumaiako ordain-tokia lehertu zuten 1983an. Lan eta Hezkuntza Ordezkaritzetan ere izan zen bonbarik, eta Iruñeko Correos posta-bule- goan (bi polizia hil ziren), PSOEko egoitzetan, Lasarte-Orian eta Hernanin (alderdi sozialistak GALen zuten erantzukizuna salatzeke); auto kontzesionario frantsesetan (euskal

errefuxiatuen kontrako estradizio politika zela-eta)... Eta denetan sonatuena, Enrique Casas PSEko antolaketa idazkari, Euskadiko Segurtasun Batzordeko kide eta Felipe Gonzalezen lagun-minaren hilke- ta, HBren inguruak gogor arbuia- zuena –gerra zikinaren partetzat jo- zuen, prozesu iraultzailea apurtzeko botereak jarritako tresnatzat, laster izango ziren hauteskundeak gogo- an– eta gobernu sozialistari mende- kurako txinparta agudo atera ziona. Hilabete eskasean Pasaiaiko segada ekarri zuen bueltan.

Hura gertatu zenerako aski eskastuta zeuden autonomoen indarrak. Urte erdi lehenago, eszi- sioa gertatu zen luzaroan debate faltan diferentziak handitzen eta pilatzen joan zirenen artean. Bestal- de, bizirik edo libre zeuden militan- te apurrek borroka armatua utzia zuten halabeharrez, eta nahikoa lan zuten klandestinitatearen zama era- maten eta polizia saihesten. Gaine- ra, estradizioak, deportazioak...

Elkarren artean konponezinik, oinarri sozialik gabe ia, ENAMeko- ek ezkerreko begiz jota zituztela, eta, Casas hilez geroztik, politikoki hutseratuak, unerik makurrenean heldu zen Komando Autonomoen kontrako kolperik latzena: Dionisio Arbelaitz Kurro, Jose Maria Isart Pelitxo, Rafael Delas Aizkorbe Txapas eta Jose Maria Izura Pelu-ren hil- keta, Pasaian.

Amorruz, minez, odolez eta mal- koz jositako akaberaren atarikoia izan hura. 1985ean egin zituzten azken ekintzak, dirua lortzeko gehien bat. ■

